

İkinci Grup

Türkiye Büyük Millet Meclisinde **Mustafa Kemal Paşa** liderliğinde **Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu** (10 Mayıs 1921) kurulduktan sonra Meclis'teki milletvekilleri üçe bölünmüştü. Hükûmete yakınlıklarıyla tanınan milletvekilleri sağ tarafta, hükûmete karşı olanlar sol tarafta, yaşlı ve tarafsız gözükkenler de ortada oturmaya başlamıştı. Sağ yanda oturanlar Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu'na bağlı olan milletvekilleri oldukları için örgütlü hareket ediyorlardı. Sol yanda oturanlar ise örgütsüz olduklarından 1921 ortalarında mecliste fazla bir etkinlik gösteremiyorlardı. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu içinde yer alamayan kimi milletvekilleriyle; Erzurum Milletvekili **Hüseyin Avni** ve Necati Bey, Samsun Milletvekili Emin Bey, Kastamonu Milletvekili Besim Bey, Kayseri Milletvekili Rifat Bey, Mersin Milletvekili Selahattin Bey, Sivas Milletvekili Vasıf Bey bir araya gelerek Meclis'te yeni bir grup oluşturmaya çalıştılar. Bu çaba sonuç verdi ve 1921 sonları 1922 başlarında muhalefet daha örgütlü bir şekil aldı. Böylece Meclis'te bir muhalefet grubu doğdu. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde hükûmete karşı muhalefet görevini yapan bu grup, bir süre isimsiz olarak çalıştıktan sonra; "Biz de **Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti**'ne mensubuz. Biz de o cemiyet tarafından seçildik. Bizim de ismimiz aynı; fakat iki numaralı grubuz." diyerek, kendilerine İkinci Grup adını taktılar. Başlangıçta 120 milletvekiline sahip olan İkinci Grup'un daha sonra giderek üye sayısının azaldığı, hatta **Saltanatın kaldırılması**ndan sonra dağıldığı ileri sürülmüştür. Bu iddianın ortaya atılmasında İkinci Grup'un kendine güçlü ve tutarlı bir başkan bulamamasının etkisi olmuştur. Zaman zaman Mersinli Cemal Paşa'nın, Hüseyin Avni Bey'in, Hakkı Hami Bey'in ve Basri Bey'in başkanlıklarından söz edilmiş ise de bunlar açıkça başkanlık görevini üstlendiklerini açıklayamamışlardır. Böyle olunca da insanlar birer birer gruptan kopmuşlardır. İkinci Grupçular, Millet Meclisinin hakkını ve hâkimiyetini savunmak, otokratik şef usulü bir idareye karşı meşru ve yasal yanıt vermek, yasal kurallara aykırı ulus egemenliği ile örtüşmeyen ayrıcalıkları, örgütleri ve uygulamaları ortadan kaldırmak için bu grubu kurduklarını belirtmişlerdir. Ancak Grup, yelpazesini oldukça geniş tutmuştur. Üyeleri arasında tutarlı bir görüş birliği yoktur. Eski İttihatçılardan, İtilafçılardan, Saltanatçılardan, İslamcılardan, Bolşeviklerden üyesi vardır. Ortak noktaları; başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere hükûmete muhalefet etmektir. Zira hükûmette yer alamayanlar, yer aldıkları hâlde bu yeri koruyamayanlar, karşıt olmayı bir meziyet sayanlar bu grupta toplanmıştır. Sınıf ve zümre çıkarlarından daha çok kişisel çıkar temeli üstüne kurulan İkinci Grup; mecliste yoğun bir muhalefet sınavı vermiş ve bu sınavdan da zaman zaman başarılı çıkmıştır. İkinci Grup üyeleri hükûmete karşı tavrı almışlardır. **İstiklal Mahkemeleri**ne, istifa eden ya da düşürülen bir vekilin seçimi için Meclis Başkanının aday göstermesine, **Teşkilat-ı Esasiye Kanunu**'na ve Başkomutanlık Kanunu'na sıcak bakmamışlar, bunları ciddi bir şekilde eleştirmişlerdir. Onlar, bu yasalara dayanarak Meclis Başkanının istediği takdirde hem **İcra Vekilleri Heyeti**'ni, hem de Meclisi etkisi altına alabileceğinden endişelenmişlerdir. İkinci Grup üyelerinin Meclise getirdikleri isteklerin kabul edilmemesi, bunların hükûmete yönelik eleştirilerinin boyutlarını genişletmiş, muhalefetlerini sertleştirmiştir. Bu da hükûmet otoritesinin sarsılmasına yol açmıştır. TBMM'nin çıkardığı yasaların uygulanmamasından şikâyet etmişlerdir. Ancak bu şikâyetlerinde kimi zaman bazı üyeleri çok ileri giderek yasaların uygulanmasını sağlayacak icra gücünü Yunanlılar kadar zararlı görmüş, Meclisi bir baskı yeri olarak nitelendirmiş, hükûmeti yasa dışı saymıştır. Türkiye ile savaşıyor bazı ülkeler İkinci Grup'un bu tavrına bakarak Anadolu'nun bir ihtilal arifesinde olduğu izlenimine kapılmışlar ve bu durumdan yararlanmaya çalışmışlardır. İkinci Grup üyeleri örgütlenmelerini yurt düzeyinde yaygınlaştırabilmek amacıyla, **Dâhiliye Vekâletine** (İç İşleri Bakanlığına) kendi gruplarından bir milletvekilini seçtirmeye yoğun çaba göstermişler ancak başarılı olamamışlardır. İkinci Grupçular, mecliste üye sayılarını artırabilmek için hem ulusal egemenlik hem de özgürlükçü bir politika yanlısı olarak görünmeye

özen göstermişlerdir. Meclis üstünlüğü ve millî irade kavramlarını gerekçe göstererek Mustafa Kemal Paşa'ya ve onun uygulamalarına karşı çıkmışlardır. Ancak onların millî irade anlayışları "irade-i seniye'nin" sınırlarını geçmemiştir. Çünkü İkinci Grupçular 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'na göre İcra Vekilleri'nin görev ve yetkilerini belirlemek amacıyla hazırlanan yasa tasarısının gerekçesinde millî irade ile (ulus egemenliğiyle) bağdaşmayan, 1876 Kanun-ı Esasisi'nin padişah haklarını belirleyen ilk yedi maddesini tartışmasız olarak kabul ettiklerini belirtmişlerdir. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin demokratik bir nitelik kazanmasında önemli bir görev yapmış olan İkinci Grup, Birinci Grup üyeleri tarafından sürekli olarak "programsızlıkla, içtihadsızlıkla" suçlanmıştır. Ancak bunun pek de doğru olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira İkinci Grup; ülkenin yenileştirilmesi ve diriltilmesi için kendi içinden ayırdığı milletvekillerinden oluşan bir özel komisyon kurarak programını hazırlamıştır. Bu komisyonun hazırladığı program Grup Genel Kuruluna sunulmuş ve 27 maddesi 9 Kasım 1922'ye kadar görüşülerek benimsemiştir. Grubun önde gelen kişilerinden Hüseyin Avni Bey savaş durumu bitmediği için, "**Misak-i Millî**'de gedikler" açılmasına neden olmamak amacıyla bu programı açıklamadıklarını belirtmektedir. İkinci Grubun programında; Türkiye'nin, millî sınırlar içinde özgür ve bağımsız bir devlet olduğu, yönetimin ulus egemenliğine dayandığı, Türkiye topraklarının bir bütün olduğu ve ayrılık kabul etmeyeceği, her bireyin din ve mezhep özgürlüğü de içinde olmak üzere tüm özgürlüklerinin korunacağı, yasal sınırlar içinde basın, eğitimin, şirket kurmanın, toplantıların serbest olacağı, her bireyin yasalar karşısında eşit olduğu, sınıf aile ayrıcalıklarının olmayacağı, siyasî suçlardan dolayı idam cezasının verilmeyeceği, işkence, angarya gibi her çeşit baskının yasaklanacağı, devletin yasama ve yürütme yetkisinin Mecliste toplanacağı bu yetkinin hiçbir şekilde paylaşılmayacağı, bu yetkiden vazgeçilemeyeceği, seçim yasasının millî egemenliği yansıtacak şekilde değiştirileceği, ilköğretimin zorunlu olacağı, millî eğitimin yöresel ihtiyaçları karşılayacak şekilde ve uygulamalı olacağı, Türkçeyi doğunun özellikle de İslâm dünyasının bilim dili hâline getirmek için çalışılacağı, vergilerin Millet Meclisi kararıyla salınacağı, iktisadî kuruluşların korunacağı, bir devlet bankasının kurulacağı, bağımsız bir demir yolu politikası izleneceği gibi konular üzerinde durulmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisinin demokratik yapısının oluşmasında önemli bir işleve sahip olan İkinci Grup, ne yazık ki 1923 seçimlerine kendi iradesiyle katılmamış bunun sonucu olarak da siyasal yaşamdan silinip gitmiştir.

İhsan GÜNEŞ

KAYNAKÇA

CEBESOY, Ali Fuat, **Ali Fuat Cebesoy'un Siyasî Hatıraları**, Vatan Neşriyat, İstanbul 1957.

DEMİREL, Ahmet, **Birinci Mecliste Muhalefet: II. Grup**, İletişim Yayınları, İstanbul 1994.

FINEFROCK, Michael, "The Second Group in the First Turkish Grand National Assembly" **Journal of South Asian and Middle Eastern Studies**, Vol, 3, No:1, 1979, p.3-21.

FREY, Frederic, **The Turkish Political Elite**, Cambridge 1965.

GÜNEŞ, İhsan, **Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Düşünce Yapısı (1920-1923)**, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1997.

KÖSEOĞLU, Selahattin, "Birinci Büyük Millet Meclisinde İkinci Grup", **Mesuliyet**, S 2.

Tevhid-i Efkâr gazetesi, 30 Nisan 1923.

TUNAYA, Tarık Zafer, **Türkiye'de Siyasi Partiler**, İstanbul 1952.

31/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ikinci-grup/?pdf=3587> adresinden eriřilmiřtir